Snovi

Pitanje koje od davnina privlači čovjekovu pažnju i koje mami raspravu o sebi u cilju razotkrivanja tajanstvenog vela kojim je prekriven, i to na svim meridijanima svijeta i među svim narodima i narodnostima, jeste pitanje sna i snoviđenja.

Ljudi su na osnovu sopstvenog iskustva imali priliku vidjeti san koji graniči sa realnošću. U takvim snovima pojedincima se desi da riješe određenu naučnu enigmu ili pak da dožive nagovještaj (bilo sretan ili nesretan) o onome šta ih čeka u bliskoj ili daljoj budućnosti.

Cilj nam je upoznati se sa stavom islama u vezi sna tako što ćemo se obratiti na islamska dva osnovna izvora, tj. na Kur'an i Sunnet.

Na početku napominjem da je u Kur'anu između ostalog spomenuto nekoliko snova različitih ljudi, tj. snova koje su sanjali ili poslanici i vjerovjesnici ili pak oni koji to nisu bili. Korisno je spomenuti činjenicu da kada se govori o snu poslanika ili vjerovjesnika treba znati da taj san nije kao san običnih ljudi. Riječ je o tome da su njihovi snovi ustvari jedna forma objave od strane Uzvišenog Gospodara, s obzirom na činjenicu da šejtan nema pristupa do takvih ljudi da bi mogao putem kanala imaginacije da im ubacuje netačne informacije, iluzije ili fantazme.

Spomenut ćemo neke od njih.

a) San Ibrahima, a.s.

U suri Saffat od stodrugog do stopetog ajeta daje nam se do znanja sljedeće: I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrahim reče: “O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te žrtvujem, pa šta ti misliš?” - “O oče moj”, - reče - “onako kako ti se naređuje postupi; vidjećeš, ako Bog da, da ću sve izdržati.” I njih dvojica poslušaše, i kad ga on čelom prema zemlji položi,

Mi ga zovnusmo: “O Ibrahime, ti si se Objavi u snu odazvao.

b) San Jusufa, a.s.

Kada Jusuf reče ocu svome; “O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše”, on reče: “O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj. (sura Jusuf, četvrti i peti ajet)

c) Snovi Jusufovih, a.s. prijatelja u zatvoru.

S njima su u tamnicu ušla još dva momka. “Ja sam sanjao da cijedim grožđe” - reče jedan od njih. - “A ja, opet,: - reče drugi - “kako na glavi nosim hljeb koji ptice kljuju. Protumači nam to, jer vidimo da si zaista dobar čovjek.” “Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam ja prije ne kažem šta ćete dobiti,” - reče Jusuf. “To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj.” (sura Jusuf, ajeti tridesetšesti i tridesetsedmi)

d) San egipatskog kralja.

I vladar reče: “Sanjao sam kako sedam mršavih krava pojede sedam debelih, i sanjao sam sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih. O velikaši, protumačite mi san moj ako snove znate tumačiti?” “Zbrkanih li snova!” - rekoše oni - “mi snove ne znamo tumačiti.” I tada, poslije toliko vremena, sjeti se jedan od one dvojice, onaj koji se spasio, i reče: “Ja ću vam protumačiti san, samo me pošaljite!” “Jusufe, o prijatelju, protumači nam šta znači: sedam mršavih krava pojede sedam debelih; i sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih, - pa da se vratim ljudima, da bi oni saznali.” (sura Jusuf ajeti četrdesettreći do četrdesetšestog)

e) San Muhammeda, s.a.v.a.

Kada ti je Allah u snu pokazao da je njih malo; a da ti je pokazao da ih je mnogo, vi biste duhom klonili i o boju se raspravljali, ali je Allah spas ukazao. - On dobro zna svačije misli.(El-Enfal, četrdesettreći)

Bili bi to neki od spomenutih snova iz Kur'ana časnog. U rivajetima je također spomenut veliki broj snova kao i njihovih tumačenja. Prije nego li nastavimo naglašavamo da sama činjenica da Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi govori o snovima, i to na taj način da ih prenosi i da ukazuje kako je On taj koji je naučio neke robove svoje (kao što je Jusuf, a.s.) da ih tumače nam daje do znanja da su snovi i njihovo tumačenje potvrđeni od Boga, normalno ne svi snovi već samo oni koji se nazivaju istinitim snovima.

Sa druge strane, jedna skupina zapadnih učenjaka egzaktnih nauka tvrdi da san nema baš nikakve povezanosti sa realnim životom čovjeka.

Sada ćemo vidjeti kakav je stav islamskih učenjaka u vezi sa ovim pitanjem.

Prije nego li pristupimo odgovoru, neophodno je napraviti mali uvod u kojem ćemo iznijeti tri osnovna elementa vezana sa suštinu sna.

Prvo, neporeciva je činjenica da je san jedan vid perceprcije za čije doživljavanje je u najvećem obimu zaslužna čovjekova moć imaginacije. Imaginacija ili zamišljanje je stalno aktivna funkcija u čovjeku koja radi na principu predočavanja upamćenih osjetnih sadržaja partkularne/parcijalne naravi iz spoljnjega svijeta koji se prikupljaju putem vanjskih osjeta, koje nakon percepiranja međusobno analizira i sintezira. Naprimjer, predodžbe kao što su noge, ruke, uši, oči, zubi, jezik i ostali orgrani koje kao što rekosmo predstavljaju djelove, predočava u svome umu u jedno biće. Nekada se dešava da sinteza bića koje je stvoreno u umu odgovara vanjskoj stvarnosti kao naprimjer kada od spomenutih komponenti reprezentira čovjeka ili pak sa druge strane ta intorjekcija može da se pretvori u iluziju bića sa šest glava, osam pari nogu, .osamnaest očiju, koje ne postoji u realnom svijetu što znači da se ne slaže sa stvarnošću

Drugo, uzroci i faktori koji okružuju čovjeka kao što su toplota, studen, vlaga, tjeskoba, bučna sredina, također i faktori unutar samoga čovjeka kao što su zdravstveno stanje, povišena temperatura, iscrpljenost, glad, prezasićenost i drugi imaju direktnog upliva u rad već spomenute moći imaginacije, tj. zamišljanja. Tako možemo biti svjedocima da čovjek koji spava ili je pak bio u veoma toploj ili ekstremno hladnoj prostoriji u snu doživljava nešto što je vezano za ova dva stanja, tj. može sanjati vatru ili pak led i snijeg ili pak može doživjeti suprotni imaginalni doživljaj od stvarne situacije u kojoj se nalazi usljed toga što ista ne odgovara čovjekovoj psihi i ona je želi na ovaj način potisnuti. Čovjek koji se usljed toplote oznojio može sanjati da pada topla tropska kiša ili pak da se nalazi u sauni. Čovjek koji se pred spavanje .prejeo, pretežno sanja nepovezane i nemirne snove, tj. košmar

Treće, moral, emocionalni naboj i čovjekove mentalne osobine također imaju velikog upliva u vrste čovjekovih predočenja, tj. zamišljanja, što se na koncu odražava i na sadržaj njegovih snova. Naprimjer, čovjek koji u budnom stanju ima veliku dozu emocionalne vezanosti za člana svoje porodice, u slučaju da kraći vremenski period napravi pauzu introjekcije toga voljenog bića, obavezno će mu on/ona/ono doći u san. Plašljivi čovjek koji u budnom stanju strepi od sopstvene sjenke i u čijem se umu kolaju različite spodobe u snu će također imati veoma strašna iskustva. Ista je situacija kada su u pitanju i ostale moralne osobenosti čovjeka, kao što su srdžba, mržnja, oholost, pohlepa, milost, dobroćudnost i sl. Nema čovjeka a da jedno ili više navedenih stanja ne kolaju njegovom dušom i umom.

Na osnovu rečenog možemo zaključiti da većina snova dolazi od strane čovjekove imaginarne moći, kao i iz unutarnjih i vanjskih čovjekovih prirodnih, duševnih, psihičkih i moralnih stanja. Upravo ova činjenica jeste razlog da određeni učenjaci egzaktnih nauka poriču povezanost snova sa vanjskim realnostima.

Međutim, kakav je stav islamskih učenjaka u vezi sa snovima, s obzirom na postojanje određenog broja ajeta i hadisa koji se odnose na ovu realnost?

Vjerujemo da su empiristi zanemarili jednu činjenicu kada su izrazili svoj stav da snove ne svrstavaju u skupinu doživljaja koji imaju bilo kakve veze sa stvarnim čovjekovim životom. Riječ je o tome da ni mi ne niječemo ono što smo do sada iznijeli. Međutim, kažemo da ono što smo rekli samo potvrđuje činjenicu da svi snovi nisu ispravni, dok ni u kojem slučaju ne potvrđuje činjenicu da nijedan san nije ispravan ili realan ili da su svi snovi plod čovjekove mašte te stoga nemaju vrijednost u svijetu realnog života. Dakle ima snova koji su istiniti snovi.

Naš argument je u tome da bez obzira što većina snova jeste rezultat uvjeta i stanja u kojima se čovjek nalazi, ipak veliki broj snova imaju vezu sa stvarnim događajima sadašnjeg ili pak budućeg vremena kao i sa naučnim ostvarenjima koji su otkriveni čovjeku putem sna.

Koga god da upitamo da li je on lično imao takve snove, ili da li mu je neko ispričao da je takvo šta doživio čuti ćemo pozitivan odgovor što nam daje do znanja da takve snove ne možemo svrstati u grupu slučajnih događaja, posebno kada je riječ o živim i jasnim snovima koji nemaju potrebe za tumačenjem.

Sada nam se nameće veoma interesantno pitanje.

Riječ je o tome da snovi u principu imaju korijen negdje u vanjskom svijetu što zavisi od toga šta je uzrok, prethodno objašnjenih triju činilaca, da se nešto sanja. Čak i snovi u kojima se sanja neko naučno pitanje koje se rješava ili san koji otkriva neku naučnu tajnu, na kraju svodi se na to da je naučnik koji sanja to pitanje ili taj problem u svojim naučnim pregnućima bio zauzet razmišljanjem i radom na istom tom pitanju što je podsvjesno preneseno na moć imaginacije tako da je ono aktivirano i za vrijeme sna. Međutim, na koji način jedna stvar o kojoj ne posjedujemo nikakvu informaciju, za koju čak ne znamo ni da postoji ili koja se još nije dogodila u stvarnosti, može biti viđena u snu. Dakle, još uvijek ne postoji veza između imaginacije, tj. moći zamišljanja ili introjektiranja već doživljenog opažaja, i te stvari. U tom slučaju, na koji se način povezuje imaginarna moć sa tim informacijama koje za nas u realnosti još uvijek ne postoje? Naprimjer, sanjamo da se na nekoj lokaciji za koju nikada nismo ni čuli, niti smo je vidjeli, nalazi sakriveno blago, ili pak sanjamo da će nam se na putovanju koje smo planirali obaviti dogoditi neki susret ili pak udes i zbilja to isto doživimo kao što smo u snu i vidjeli.

Da bismo odgovorili na ovo pitanje neophodno je napraviti kraće uvodno izlaganje u kojem ćemo ponuditi odgovor na pitanje da li svijet koji postoji egzistira samo na razini osjetilnosti tj. materije koja se ogleda u trima dimenzijama propraćena i vremenitošću, tj. četvtrom dimenzijom proizašlom iz karakteristike materije, oblika i kretanja koja se dešavaju u

materijalnom svijetu, ili pak materija predstavlja samo jednu i najnižu razinu u hijerarhiji postojećih svijetova?

Kreacija, tj. cjelokupna egzistecija sačinjena je iz triju svijetova kako to tvrde islamski filozofi i gnostici koji su proučavajući Kur'an časni došli do toga saznanja.

Prvu "najnižu" razinu predstavlja osjetilni (materijalni) svijet. Riječ je dakako o svijetu u kojem mi trenutno živimo i čije zakone osjećamo. Egzistenti na ovoj razini posjeduju materijalne oblike kojima je karakterističan pokret, stacioniranost, promjena itd.

Drugu razinu predstavlja imaginalni svijet. (to nije svijet platonskih Ideja, već još-ne-ostvareni svijet Oblika i Slika) Sa aspekta egzistentne hijerarhije (a ne prostorne) ovaj je svijet iznad osjetilnog svijeta. U njemu postoje Oblici i Slike ali ne i materija, tako da ono što se ovdje ostvarilo ustvari je spušteno iz toga svijeta, tako da je prirodno da u odnosu između njih, tj. između osjetilnog i imaginalnog svijeta ulogu uzroka ima imaginalni dok je osjetilni u tom lancu karika koja se naziva posljedica.

Treća razina ili svijet jeste svijet umnih inteligencija, koji je sa aspekta egzistentne hijerarhije iznad dva prethodno navedena svijeta, a u našoj podjeli neposredno je iznad imaginalnog. U njemu se nalaze univerzalne zbilje osjetilnog svijeta, međutim, bez materije i imaginalnih Oblika. U odnosu na imaginalni svijet, svijet umnih inteligencija ima ulogu uzroka. U njemu vrijeme nema nikakvog značenja niti smisla jer riječ je o svijetu apsolutnog mira i apstrakcije.

Čovjekova duša zahvaljujući svojoj apstraktnosti, tj. nematerijalnosti ima srodnost i sa imaginalnim svijetom kao i sa svijetom umnih inteligencija. U trenutku dok čovjek spava, kada su dakle njegove osjetilne moći u stanju odmora, tj. na nivou minimalne ili pak nikakve aktivnosti, što znači da je veza sa osjetilnim svijetom prekinuta, sasvim je prirodno da se naša druga dimenzija bića, tj. duša usmjerava ka imaginalnom svijetu kao i svijetu umnih inteligencija sa kojima je u srodnosti i iz kojih dolazi do određenih informacija što zavisi od pripremljenosti, sposobnosti i produhovljenosti.

To znači da ukoliko je duša spavača savršena i bude posjedovala potpuni kapacitet percepcije zbilja koje joj se nude u tim dvama svijetovima, moći će posvjedočiti i na taj se način informisati o svim ili pak o dijelu fenomena koji se događaju ili će se pak dogoditi u postojećem svijetu. (Osvanuo sam kao da gledam Dženet i Džehennem, odgovor na poslanikovo pitanje kako si osvanuo) Ovdje je važno napomenuti da čovjek koji ima savršeno odgojenu dušu koja je maksimalno produhovljena i koja je stekla rutinu uviđanja u svijetu umnih inteligencija u tom slučaju takva osoba koju predstavlja poslanik i u budnom stanju uvijek ima pristupa tom svijetu. Najočiti primjer ove tvrdnje jeste miradž, tj. noćno putovanje poslanika prilikom kojeg je između ostalog on stigao i do mjesta do kojeg "ničija noga" prije njega stupila nije, čak i sami

melek Džebrail stigavši u njegovoj pratnji do određene “linije” kaže da on dalje ne može nastaviti jer nema sposobnosti za takvo šta, već da poslanik mora sam produžiti svoje putovanje što znači da je u tom svijetu on, tj. poslanik bio superiorniji čak i od časnog meleka kao što je Džebrail, a sve nam to svjedoči o činjenici do kojih se visina čovjekova duša može vinuti, kao i o tome šta sve ona može percepirati, jer već smo napomenuli činjenicu da se u svijetu umnih inteligencija nalazi izvor svega postojećeg dakle svega onoga što se pod njegovom ingerencijom nalazi, a to znači baš sve, “u jednom trenutku i na jednom mjestu” ukoliko bi se mogli tako izraziti za taj svijet jer u njemu ni lokacija ni vrijeme niti postoje niti mogu postojati.

Ukoliko duša spavača nije na tolikoj razini pripremljenosti snage i savršenosti već posjeduje manji intezitet, u tom se slučaju do percepcija dolazi ali, u imaginalnom svijetu i to na način da se vide još neostvareni ili pak oni koji su ostvareni ali nedoživljeni fenomeni u vidu oblika ili slike. Najočitiji primjer primanja ove informacije jeste san kojeg je vidjeo Ibrahim, a.s., u kojem on žrtvuje svoga sina Ismaila. Dakle to se još nije ostvarilo međutim s obzirom na uvid u “materijal” tj. u sekvence onoga što slijedi u materijalnom odrazu Ibrahim, a.s., je bio svjestan činjenice da mu je dat u uvid kadar kojeg on mora provesti u djelo. On se tome pozivu odazvao i pristupio praktičnom ispunjavanju onoga što se od njega traži. Što se tiče nas običnih ljudi najbolji primjer za takve snove jeste jedna vrsta asocijacija koje mi u svojim umovima podržavamo. Naprimjer kada čujemo riječ “ogroman” istog se trenutka asociramo na neku planinu ili okean. Ukoliko čujemo pojam “prepreden” naša imaginarna moć istog trenutka reprezentira na platnu našega uma sliku prepredene lije. Za riječ “lav” odmah nam dođe u um slika nekog junaka i hrabrog borca.

Uvid i predstavljanje u zbilje postojećeg svijeta koje se percepiraju u imaginalnom svijetu ili pak svijetu umnih inteligencija prilikom sna obično imaju ljudi koji imaju zdravu i čistu dušu usljed čega ono što vide, vide jasno i razumljivo, kao što je to kako smo već objasnili vidio Ibrahim, a.s.

Međutim, u snu možemo vidjeti stvari koje su prezentirane pomoću nekih predodžbi na koje smo navikli susretati se u budnom stanju a koje za sobom nose poruku asocijacijske naravi. Naprimjer, za nekog kruna koju vidi u snu za sobom nosi asocijaciju ponosa koji će steći u životu. Znanje se ogleda kroz svjetlost, neznanje kroz tamu, ženidba kroz oblačenje odjeće. Objektivno posmatrano između krune i ponosa u realnosti nema nikakve veze kao što je nema ni između svjetla i znanja ili tame i neznanja, ali kao što smo rekli upravo na temelju povezanosti među pojedinim elementima psihičkog života koja omogućuje da jedni doživljaji pobude, izazovu druge odnosno da u njih prijeđu, poruke u snu nam putem njih dolaze. Ovaj

oblik asocijacije naziva se asocijacija po sličnosti. S druge strane dešava se da putem asocijacije po kontrastu tj. tako što će se protumačiti sušta suprotnost viđenog u snu. Naprimjer, smrt u snu znači život. Za primjer možemo se poslužiti jednim od snova kojeg prenose iz vremena poznatog tumača snova Ibn-Sirina. Kažu da je jednom prilikom došao Ibn-Sirinu čovjek koji mu reče da je u snu vidio kako svojom rukom pečati ljudima usta i genitalije. Upita ga šta bi to moglo značiti. Ibn-Sirin mu reče da će postati mujezin i da će u mjesecu Ramazanu njegovo učenje ezana za sabah namaz biti povodom da ljudi prestanu konzumirati hranu i da upražnjavaju spolne odnose, tj. počet će sa postom.

Na osnovu onoga što smo rekli možemo donijeti zaključak da se snovi mogu podijeliti u tri osnovne grupe:

a) Jasni snovi koji se upotpunosti slažu sa primjerima iz života. U takvim snovima duša čovjeka koji sanja nema nikakvih utjecaja u poruku sna. Ovakvi snovi nemaju nikakve potrebe za tumačenjem, već naprotiv njihovo značenje i poruka sa lahkoćom biva razumljena. Očigledan primjer jeste san Ibrahima, a.s. u kojem on vidi da treba žrtvovati svoga sina Ismaila, a.s.

b) Snovi u kojima duša spavača nakon što posvjedoči neke određene percepcije u imaginalnom svijetu i svijetu umnih inteligencija pravi vezu između viđenog i poruke koju san sa sobom nosi. To može biti na način asocijacije po sličnosti ili po kontrastu. Ovakvi snovi imaju potrebu da budu protumačeni tako da onaj koji tumači upravo povraćanjem sna na osnovu dolazi do njegovog značenja. Očit primjer ove vrste sna jeste san kojeg je Jusuf, a.s., sanjao u djetinjstvu a u kojem je vidio kako mu se poklanjaju Mjesec, Sunce i jedanaest zvijezda.

c) Snovi koji potiču iz različitih unutarnjo-vanjskih uzročnika u kojima se čovjek nalazi ili koji ga okružuju. U njima čovjekova duša nekada putem asocijacije prelazi s jedne na drugu stvar koja ili je slična ili kontrarna onome što je viđeno a zatim s te predodžbe prelazi se na neku drugu predodžbu a s nje na neku drugu itd. Ovi se snovi nazivaju zbrkanim snovima koji nisu uopće lahki za tumačenje te se zbog toga i ne tumače.

Nako toga što smo uspjeli do određene mjere upoznati se sa štastvom snova kao što smo i saznali način nastajanja istinitih snova iz imaginalnog svijeta i svijeta umnih inteligencija, stižemo do dva konkretna zaključka:

Prvo, istiniti snovi koji su rezultat viđenja realiteta iz svijeta prirode u imaginarnom svijetu i svijetu umnih inteligencija, predstavljaju prozor koji nas u mjeri naših ličnih duhovnih kapaciteta upoznaje sa svijetom Ahireta.

U tefsiru Nurus-Sekalejn od Musa bin Džafera prenosi se da u početku ljudi nisu imali snove, već su snovi došli kasnije. Na pitanje zašto je to tako, Musa bin Džafer je odgovorio: “Bog je

jednog svoga poslanika poslao jednom narodu kojeg je on pozivao na bogoštivanje, poslušnost, istinu, uputu itd. Pitali su ga kakvu korist imamo od vršenja ibadeta? Odgovorio im je da ukoliko budete činili ibadet ići ćete u Džennet a ukoliko ne u tom vas slučaju čeka Džehennem. Upitaše ga a kada ćemo to mi ići u Džennet ili Džehennem? Reče im da se to dešava nakon smrti. Oni mu rekoše da su dosta puta vidjeli istruhle kosti i skelete bez mesa, i da se još niko od njihovih umrlih vratio nije da ih izvjesti o tome. Što im je poslanik više objašnjavao oni su više poricali i bili su čvršći u svome uvjerenju da proživljenje ne postoji. To je tako bilo sve dok im Allah, dž.š., nije omogućio da počnu sanjati. U snovima bi vidjeli različite stvari za čije bi značenje pitali upravo poslanika. On bi im govorio da kao što vam duša u snu biva odvojena od tijela i ide na razna mjesta i jede razna jela itd, ona će također nakon života potpuno napustiti vaša tijela, ostaje da postoji i koristi se Božijim davanjima sve do Kijameta. Kada vaša tijela (na Sudnjem danu) budu ponovo proživljena idu u Džennet ili Džehennem. Allah vam je snovima želio potvrditi istinu i dokazati postojanje i drugih svjetova i također imati protiv vas dokaz jer vam je upotpunio uputu. Mada vam tijela istruhnu ali vaša je duša živa i čeka Kijamet."

Dakle, istiniti san predstavlja prozor u svijet Ahireta s kojim se na taj način do određenih granica upoznajemo.

Drugo, usljed toga što istiniti snovi zapravo predstavljaju gledanje stvarnosti u svijetu berzeha i umnih inteligencija, oni mogu predstavljati dobar izvor za stjecanje spoznaje Allaha, dž.š. Upravo kao što je Uzvišeni Allah Svojim poslanicima i vjerovjesnicima putem sna otkrivao veliki broj tajni.

Naprimjer, Muhammedu, s.a.v.a., je putem sna obzanjeno da će uskoro osloboditi Mekku. U suri Feth u dvadesetsedmom ajetu čitamo:Allah je istinu rekao u snu Poslaniku Svome da ćete sigurno u Časni hram ući bezbjedni - ako Allah bude htio -, neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha. On je ono što vi niste znali znao i zato vam je, prije toga, nedavnu pobjedu dao.

Drugi kur'anski primjer jeste žrtvovanje koje je trebao obaviti Ibrahim, a.s.: I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrahim reče: "O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?" - "O oče moj", - reče - "onako kako ti se naređuje postupi; vidjećeš, ako Bog da, da ću sve izdržati." (Safat, stodrugi ajet)

Sljedeći primjer jeste ukazivanje putem sna da će Jusuf, a.s., biti od izabranih i istaknutih ljudi: Kada Jusuf reče ocu svome; "O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše" (Jusuf, četvrti)

Ovi i slični ajeti ukazuju da čovjek ima moć putem sna steći veliki broj spoznajnih istina o

svome Gospodaru i o svijetu Ahireta.

Nakon što su nam postale jasne ove činjenice možemo se zapitati kako i na koji način čovjek može sebi “priuštiti” istinite snove.

Odgovor je da su za tu privilegiju potrebna dva glavna uvjeta:

Prvi jeste da čovjek bude monoteist.

Kada Kur'an časni govori o događaju iz života Jusufa, a.s., kaže: “Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam ja prije ne kažem šta ćete dobiti,” – reče Jusuf. “To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj, jer ja se klonim vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji Onaj svijet ne priznaje, i ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrahima i Ishaka i Jakuba; nama ne priliči da ikoga Allahu smatramo ravnim. To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima, ali većina ljudi nije zahvalna. (Jusuf, 37, 38)

Potrebno je ukazati na jednu činjenicu koja važi kao pravilo za kur'ansko spominjanje onoga što je u njemu spomenuto. Svaka riječ u Kur'anu ima svoje posebno mjesto i razlog zbog kojeg je baš ona spomenuta i zbog koje je spomenuta baš na tom mjestu na kojem se nalazi. Dosta puta se u Kur'anu spominju stvari čije spominjanje zahtjeva da se uključe i stvari koje nisu ključne ali su činjenične jer predstavljaju naprimjer broj aktora određenog događaja ili pak predstavljaju nešto poput ugovora. Naprimjer broj drugova pećine iz sure Kehf o kojima nagađaju ljudi Kur'an namjerno ne iznosi jer je nebitan, naime ne mjenja stvar. Ali ipak se spominju cifre koje ljudi pretpostavljaju ali se ne daje odgovor ko griješi po tom pitanju a ko ne, jer kao što rekosmo to uopće ne mjenja stvar i poenta nije u brojci već u događaju. Također kada Musa, a.s., ostaje kod čovjeka koji mu nudi da oženi njegovu kćer pod uvjetom da radi osam godina a ako hoće deset. Kaže se da je Musa prihvatio ponudu ali se ne kaže koliko je ispunio (osam ili deset godina) jer to uopće nije bitno. Tako i u našoj temi u ajetima u kojima Jusuf objašnjava razlog zbog kojeg mu je data moć da vidi snove i da iste tumači on kaže da je to čista vjera u jednog Boga. A to spominjanje nama daje do znanja da je to neophodan uvjet koji čini mogućim da se vidi istiniti san, a pored toga nam daje do znanja da istiniti san nije svojstven samo poslanicima već svima onima koji ispune potrebne uvjete.

Drugi uvjet jeste iskrenost i poštenje.

Pošten i iskren čovjek je i u snu obasut milošću Božijom i blagodatima kao i u budnom stanju, sve to zahvaljujući činjenici što su iskrenost i poštenje povodi i uzroci milosti i blagodatima. Čovjek koji na javi nije iskren i pošten ali mu je u snu pokazat krajičak blagodati i zbilje o Bogu njegova će moć imaginacije i mašte da “napumpa” tj. da uveliča i iskrivi ono što je doživljeno i viđeno. Usljed toga kada se probudi njemu će biti teško da razumije ili to jednostavno neće biti moguće. Međutim iskren i pošten čovjek pamti upravo ono što vidi u svijetu intelekta i

imaginacije tako da jedan iskusan tumač snova njegov san može protumačiti onako kao i treba.

Sljedeće pitanje koje nam se u ovom trenutku nameće jeste u vezi sa tumačenjem snova. Da li svako može protumačiti istiniti san ili pak i on ima svoje potrebne uvjete kao što je uvjetovano i samo viđenje istinitog sna?

U odgovoru kažemo da kao prvo ista dva uvjeta potrebna da bi istiniti san bio viđen potrebni su i za tumačenje snova. Upravo u Kur'anu časnom kada se govori o trenutku kada kralj Egipta traži od Jusufa, a.s., da mu protumači san obraća mu se sljedećim riječima: Jusufe, o puno iskreni. Dakle, hoće se reći da upravo zbog svoje potpune iskrenosti Jusuf ima kompetentnost tumačenja snova.

Drugi potreban uvjet kojeg mora posjedovati potencijalni tučam snova jeste poznavanje svijeta imaginacije i intelekta. Mora biti upoznat sa zakonima, pravilima, mjerilima i uzusima koji vladaju u ovim dvama svjetovima da bi na osnovu toga mogao praviti sigurnu vezu između onoga što je viđeno u snu sa istinama koje taj san želi predočiti svome vlasniku.

Slična stvar ovoj činjenici jeste promatranje nebeskog prostranstva pomoću teleskopa. Čovjek koji ne poznaje nebo i nije upoznat sa mjerama, položajima i zakonima on u teleskopu vidi samo svijetle tačke, izmaglice i tome slično. Dok čovjek koji se bavi astronomijom i koji je upoznat sa svim parametrima i astronomskim mjerama i jedinicama sasvim lahko može odrediti udaljenost nebeskih tijela, njihovu maršrutu kretanja, vrijeme i udaljenost prolaska određenog kometa pored naše planete i tačan datum pomračenja Sunca i Mjeseca kao i faze kroz koje Mjesec prolazi u toku svoga lunarnog kalendara. Isto tako u imaginalnom svijetu može biti viđeno dosta toga što bez iskusnog i vrsnog poznavaoca zakona izgleda samo kao splet zbrkanih pojmova i događaja. Zahvaljujući svojoj iskrenosti, poštenju, čistome tevhidu i poznavanju svijeta intelekta i imaginalnog svijeta kao i svojoj stručnosti u vladanju zakonima koji postoje u njima Jusuf, a.s., je mogao tumačiti snove s potpunom sigurnošću, u kojoj nije bilo prisutno nagađanje i pretpostavljanje.

Nekoliko hadisa vezano za temu sna

Imam Rida, a.s.: Praksa Božijeg poslanika, s.a.v.a., bila je da kada izjutra sretne svoje prijatelje susret počne s pitanjem: “Ima li dobrih znakova?” s tim je mislio da li se sanjao lijep san. (Usule Kafi, 8/90/59)

Imam Bakir, a.s.: Jedan je čovjek upitao Poslanika, s.a.v.a., u vezi značenja ajeta: A njima muštuluk u životu dunjalučkom, Poslanik, s.a.v.a., je odgovorio: “Misli se na dobre snove koje viđaju vjernici i njihovo lijepo tumačenje je za njih znak, tj. muštuluk.

Imam Sadik, a.s.: San ima tri vrste. Prva vrsta je od Boga, i ona je znak vjernicima, druga je od šejtana i ona je strah i strašenje i treća, jesu opsjene, fantazme. (Kafi, 8/89/61)

Imam Sadik, a.s.: (u vezi istinitih snova) ... nakon dvije trećine noći, prije zore, meleki bivaju prisutni. To su istiniti snovi i inšaallah ne napuštaju vlasnika osim ako je džunub ili je legao bez abdesta ili nije spomenuo ime Božije kada je legao spavati. (Usule Kafi, 8/90/62)

Imam Bakir, a.s.: Poslanik, s.a.v.a., je govorio: “San vjernika lebdi nad njegovom glavom sve dok ga on sam ili neko drugi ne protumači, tada mu se on uhvati oko vrata, (tj. dogodi se) zato govorite svoje snove pametnim vjernicima.” (Usule Kafi, (/336/529)

Imam Bakir, a.s.: Poslanik, s.a.v.a., je rekao: “Vjernik svoj san ne govori nikom osim vjerniku koji nije zavidan i koji se čuva zinaluka (bluda).” (Usule Kafi, 8/336/530)

Musa Ibn-Džafer, a.s.: Prenosi se iz vremena Poslanika, s.a.v.a., da je jedna žena čiji muž bijaše otišao na putovanje sanjala kako se tavanska greda u njenoj kući polomila. Ona je otišla poslaniku i pitala ga za značenje toga sna. Poslanik, s.a.v.a., joj je rekao da to znači da će joj se muž vratiti živ i zdrav sa puta. Ista žena sanjala je isti san drugom prilikom u istoj situaciji. Bila je zabrinuta ali joj je poslanik i taj san protumačio na isti način i zbilja muž joj se vratio sa puta. Međutim, treći put, dok joj je muž bio na putu sanjala je isti san. Pošla je do poslanika da ga upita za značenje ali je usput susrete nekakav loš čovjek koji nekako iz nje izvuče razlog zbog kojeg je pošla poslaniku. Kada mu je ispričala svoj san on ga protumači da će joj muž umrijeti na putu i da će o tome dobiti vijest. Ona sva isprepadana užurbano ode poslaniku i objasni mu šta se dogodilo. On reče: “Zašto joj taj čovjek nije protumačio san u pozitivnoj formi i dobroj ”!?spoljašnosti